

Золотоніська районна державна адміністрація
Золотоніська районна організація Національної спілки
краєзнавців України

**КРАЄЗНАВЧИЙ
КАЛЕНДАР
ЗОЛОТОНІЩИНИ**

ЮВІЛЕЇ

2023 рік

Черкаси
Вертикаль
2023

Рецензенти:

В. М. Лазуренко, доктор історичних наук, професор, голова обласної організації НСКУ, заслужений працівник освіти України;

В. М. Мельниченко, кандидат історичних наук, професор, заслужений працівник культури України

Автор-упорядник кандидат історичних наук, доцент Г. М. Голиш

К 56 Краєзнавчий календар Золотоніщини: ювілеї. 2023 рік /
авт.-упоряд. Г. М. Голиш. – Черкаси : Вертикаль, 2023. – 24 с.

У запропонованому виданні подано стислу довідку про історію й сьогодення Золотоніського району Черкаської області та календар найбільш вагомих ювілейних дат цього краю на 2023 рік. Акцентовано увагу на персоналіях, які залишили вагомий слід в історії Золотоніщини. Довідник адресовано краєзнавцям, освітянам, працівникам культури, управлінням.

УДК 94(477.46-21Золотоноша)(058.3)”2023”

Автор-упорядник висловлює щирою вдячністю за сприяння у виданні цього довідника голові Золотоніської РДА І. В. Терновій, а також краєзнавцям В. П. Козорізу, В. Т. Поліщук, О. П. Ткаченку, Л. Л. Різник, О. І. Снітку, С. О. Чайці, В. М. Ямборській

© Г. М. Голиш, автор-упорядник, 2023.

ЗОЛОТОНІСЬКИЙ КРАЙ: ШТРИХИ ДО МИНУВШИНИ Й СУЧАСНОСТІ

ВІЗИТІВКА РАЙОНУ

Золотоніський район знаходиться в північно-східній частині області й займає частину Придніпровської низовини. Златокраєм протікають річки Золотоношка, Кропивна, Супій, Сула, Чумгак та ще з десятків малих річок, які відносяться до Дніпровського басейну. Звісно, найбільшим багатством краю є його чорноземи, які займають понад 5 гектарів, значними є й лісові ресурси.

Загальна площа Золотоніського району нині становить 4246 кв. км, а населення – понад 142 тис. мешканців, й за цими показниками Золотоніщина посідає останнє серед чотирьох районів області. До складу району входить 168 населених пунктів, об'єднаних у 11 територіальних громад: Золотоніську міську, Драбівську й Чорнобаївську селищні, а також Великохутірську, Вознесенську, Гельмязівську, Зорівську, Іркліївську, Новодмитрівську, Піщанську й Шрамківську сільські.

ДАЛЕКА МИНУВШИНА

Сліди життя на теренах краю з'явилися ще в давноминулі часи палеоліту: біля с. Велика Бурімка виявлено стоянку мисливців на мамонтів, датовану близько 40 тис. р. до н. е. Однак масова залюдненість краю припала вже на добу неоліту та енеоліту. Залишки поселень тих часів виявлено біля сіл Благодатне, Бузьки, Вереміївка, Домантів, Жовнине. Коробівка, Чехівка та ін. Сліди життя за бронзового

віку віднайдено в районі сіл Благодатне, Домантів, Жовни-не, Кедини Гора, Лящівка. Трапляються й археологічні об'єкти скіфської доби, зокрема, біля Васютинець, Гладківщини, Мойсинець і Софіївки виявлено кургани, а скіфську кераміку – на більшості території краю. У долині Супою біля с. Піщане знайдено 15 високохудожніх античних бронзових посудин, датованих V – поч. IV ст. до н. е. Про торговельні та культурні зв'язки наших предків із античним світом засвідчує й знайдена біля Благодатного амфора з Тири, а також лутерій (с. Піщане) і скарб римських монет (с. Ковтуни).

Ранньослов'янський період представлений у краї залишками поселень черняхівської та пеньківської археологічних культур. Зокрема, вони виявлені поблизу Бакаївки, Васютинців, Деньгів, Ірклієва, Крутьок, Шабельників. Археологи дослідили городища киеворуської доби біля сіл Бубнівська Слобідка, Гельмязів, Золотоноша, Кропивна, Піщане, а також низку селищ.

Для захисту від кочових племен у краї була створена Надсулянська лінія оборони, опорними пунктами якої стали міста-фортеці Воїнь, Желді, Кизивер, Боромль, Лящівка. Окрім цього, існувала й допоміжна, Надсупійська лінія оборони (місто Пісочен, городище біля сучасних Калеників, а також Ташань). Під час монголо-татарської навали 1239–1240 рр. край було сплюндровано, а всі міста-фортеці й городища стерті з лиця землі.

За литовсько-польської доби обабіч Дніпра постало велике земельне володіння князів Глинських (Глинщина). З другої половини XVI ст. у краї запанували князі Довмонти.

Золотоніщина стала однією з колик українського козацтва, яке зародилося в XV ст. Козаки мужньо боронили рідну землю від спустошливих турецько-татарських набігів, боролися з польськими поневоловачами. На ті часи

припадають і перші писемні згадки про Золотоношу (1576 р.), Домантів (1535 р.), Вереміївку (1612 р.), Кропивну (1615 р.), Іркліїв, Гельмязів (1616 р.), Богушкову Слобідку (1619 р.), Жовнин (1924 р.).

Наші країни взяли участь у козацько-селянських повстаннях кінця XVI – першої пол. XVII ст. Вони показувались і вступали до повстанських загонів С. Наливайка, Т. Федоровича, П. Бута, Я. Острянина. Під час цих визвольних змагань виникли Гельмязівська, Домантівська, Золотоніська та Піщанська сотні в складі Черкаського полку і Бубнівська – Канівського.

З початком Визвольної війни виникли Кропивнянський (полковник Ф. Джеджелій) та Іркліївський (М. Телюченко) полки і в їхньому складі, Бурімська, Васютинська, Вереміївська, Деньгівська, Канівецької сотні. Богушковослобідчанська сотня була в складі Черкаського полку. Козаки Золотоніщини взяли участь у всіх битвах Визвольної війни і особливо відзначилися в бою під Збаражем.

У добу Гетьманщини наш край став головним осередком антимосковського повстання козаків Переяславського полку, яке охопило Богушкову Слобідку, Бубнів, Гельмязів, Золотоношу, Кропивну, Піщане та інші поселення. Продовжувалася й боротьба з турками й татарами. У 1692 р. кримчаки вдерлися до Кропивни, Золотоноші, Домантова, Бубнова та інших поселень і захопили сотні полоняників.

Козацтво Золотоніщини брало участь у Північній війні 1700–1721 рр. У XVIII ст. продовжувалося залюднення краю, виникли сотні нових поселень. З остаточною ліквідацією полково-сотенного устрою уводився загально-російський поділ спочатку на намісництва, а потім на губернії, які ділилися на повіти. Від 1782 р. Золотоноша стала центром однойменного повіту Київського намісництва, з 1797 р. Малоросійської, а з 1802 р. – Полтавської губернії.

КРАЙ У ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.

У першій половині ХІХ ст. продовжувало зростати дворянське землеволодіння. Найбільшими землевласниками краю були Бяратинські, Безбородьки, Кочубеї, Томари, Лукашевичі, Кантакузени, Неплюєви. Далеко за межами краю став відомим маєток Ф. Мерінга «Великий Коврай», де застосовувалася 18-пільна система й функціонував кінний завод. Щодо соціально-станової структури людності Золотоніщини, то вона суттєво відрізнялася від населення Правобережжя насамперед переважанням козаків: їх у повіті в другій пол. ХІХ ст. налічувалося 64,5 тис. осіб (чоловічої статі). Натомість кріпаків тоді було 55,5 тис., державних селян – 8,1 тис., міщан – 3,2 тис., дворян – 1,6 тис.

При домінуванні в економічній структурі краю сільського господарства, розвивалося й промислове виробництво, зокрема, спиртова, борошномельна й текстильна галузі. У 1896 р. став до ладу Золотоніський лікеро-горілочний завод, 1902 р. – у повітовому центрі розпочав свою роботу паровий млин Зархина-Рабиновича, а ще в 1862 р. бельгійці відкрили в Драбові льонотіпальну фабрику. Розвитку торгівельних зв'язків сприяло започаткування в 1897 р. вузькоколійної залізниці Бахмач – Красне, а в 1912 р. – Бахмач – Одеса.

Під час війни з наполеонівською Францією в Золотоноші формувалося дворянське ополчення, а в Горошині І. П. Котляревський формував козацький полк, куди увійшло багато козаків нашого краю. Краяни взяли участь і в багатьох інших війнах ХІХ ст. Зокрема, у війні з Туреччиною відзначився кошовий отаман Задунайської Січі Й. Гладкий (родом із Мельників).

Досить помітними в краї стали й події першої народної революції 1905–1907 рр. Їхньою кульмінацією вважається Золотонісько-Коробівське збройне повстання 18 жовтня 1905 р.

Керівним органом регіонального самоуправління стало повітове земство – одне з найпрогресивніших на Полтавщині за своїм складом. У різні часи його гласними були вчений-енциклопедист М. О. Максимович, історики І. В. Лучицький і В. П. Науменко, всесвітньо відомий борець І. М. Піддубний, поет А. А. Савич, державний діяч С. В. Лукашевич (очолював земство) та ін.

У повітовому центрі від поч. ХХ ст. працювали чоловіча та жіноча гімназії, а на місцях – церковно-парафіяльні, земські школи та школи грамоти. Осередками охорони здоров'я в краї стали Золотоніська повітова земська лікарня, 14 лікарських дільниць і фельдшерські пункти.

Великі випробування випали на долю наших країв у роки Першої світової війни 1914–1918 рр. та Української революції 1917–1921 рр. Мужність драбівчанина Г. П. Приймака на фронтах війни була відзначена чотирма Георгіївськими хрестами, а уродженця Бубнівської Слобідки К. Д. Келепа – трьома.

У 1917 р. постала Золотоніська повітова рада як орган Української Центральної ради. Наприкінці січня до Золотоноші вступив червоногвардійський загін, однак радянська влада протрималася в краї лише до березня 1918 р., бо на його терени зайняли австро-німецькі війська. За Гетьманату відбулося два золотоніські повстання (у травні та листопаді). Від серпня до грудня 1919 р. край перебував під владою денікінців. Уродженець с. Деньги С. П. Шелухін став Генеральним суддею та міністром юстиції УНР, його односельчанин, генерал-хорунжий А. М. Вовк – один із організаторів Першого зимового походу Армії УНР, а контр-адмірал М. І. Білінський – міністр морських справ, міністр внутрішніх справ УНР.

РАДЯНСЬКА ДОБА

Після поразки Української революції й загибелі УНР в краї на понад 70 років утвердилася радянська влада. 1920 – 30-ті роки характеризувалися суттєвими змінами адміністративно-територіального устрою. 7 березня 1923 р. на мапах України з'явився Золотоніський район, котрий займав хіба що п'яту частину колишнього однойменного повіту. Поряд з цим у березні – квітні того ж року на колишніх повітових теренах взяли прописку Гельмязівський, Драбівський, Іркліївський, Канівський (Лівобережжя), Ковалівський (пізніше Бирлівський), Чорнобаївський, Шрамківський, Вереміївський (згодом Жовнинський) і Піщанський райони (два останні невдовзі було зліквідовано). Реформаторські метаморфози мали своє продовження: після ліквідації губерній райони підпорядковувалися округам (Золотоніській, потім Черкаській, Шевченківській, Драбівщина – Прилуцькій), а від 1930 р. – безпосередньо столиці (м. Харкову). Із запровадженням через два роки обласного поділу названі райони увійшли до складу спочатку Київської, а в 1937 р. – новоствореної Полтавської області.

Оговтавшись від післявоєнної розрухи та голоду 1921–1923 рр., наші земляки потрапили у вир радянської модернізації. На виконання програми більшовицької індустріалізації в Золотоноші стали до ладу ремонтно-механічний, м'ятний, маслоробний, крохмале-патоковий, конопляний заводи, швейна фабрика, чинбарня та інші підприємства.

«Великий перелом» і повний демонтаж непу приніс і насильницьку колективізацію, яка супроводжувалася розоренням зразкових селянських господарств («розкуркулюванням»). Прикладом спротиву колгоспному будівництву стало стихійне Драбівське повстання 1930 р. Воно було жорстоко придушено, а найбільш активних його учасників стратили (лише в с. Перервинці було розстріляно 18 повстанців).

Одним із прямих наслідків демонтажу усталених форм господарювання на селі став голод 1932–1933 рр., який обернувся тисячами смертей наших краян. Лише в Чорнобаївському й Іркліївському районах від голоду загинуло близько 3,5 тис. осіб. У Гельмязові голодна смерть обірвала життя кожного 8-го мешканця, в Калениках – кожного 5-го, Піщаному – 4-го, а в Богданах, Підставках і Плешканях – кожного 3-го. Лише в другій половині 1930-х рр. було дещо здолано кризу колективного господарювання й окремі колгоспи досягли певних виробничих успіхів. До таких, зокрема, належали колективні господарства, які працювали в Піщаному, Чапаєвці, Дмитрівці, Іркліїві та ін. Значну роль у налагодженні сільгоспвиробництва зіграли Золотоніська, Гельмязівська, Драбівська, Кононівська, Чорнобаївська МТС.

Деякі позитивні зрушення відбувалися в духовній сфері, зокрема, було в основному ліквідовано неписьменність і відбувся перехід до обов'язкової початкової освіти, зростала мережа семирічних і повних середніх шкіл, створювалися культурні осередки. У Золотоноші функціонували педагогічний та агрономічний технікуми, медична школа й школа механізації сільського господарства. У Чапаєвці 7 червня 1936 р. було відкрито перший у республіці сільський стадіон. Однак уся освітньо-культурна галузь перебувала під ідеологічними пресом тоталітарної радянської системи.

1930-ті роки, особливо друга їх половина, характеризуються розгулом сталінських політичних репресій, вістря яких насамперед було спрямовано проти інтелігенції та духовенства. Їхніми жертвами стали тисячі наших краян, серед них поет М. Драй-Хмара, сатирик Ю. Гедзь, просвітник М. Злобинець, художники І. Шульга й І. Падалка та ін.

З початком німецько-радянської війни вже у вересні 1941 р. наш край опинився під нацистською окупацією. Нацисти та їхні посіпаки знищили понад 10 тис. наших краян, біженців та військовополонених.

Попри жорстокі репресії наші краяни не стали на коліна перед окупантами й Золотоніщину охопило полум'я анти-

нацистського спротиву. У Золотоноші в 1942 р. діяла підпільна організація, а в низці сіл – підпільні групи. Боролися проти окупантів і бійці Гельмязівського (командир Ф. Д. Горелов, 1941 р., загін було розгромлено), Золотоніського (М. І. Савран, 1943 р.), Жовнинського (Н. А. Червяковський, 1943 р.) партизанські загони. Українським штабом партизанського руху у серпні 1943 р. на територію краю було десантовано партизанський загін під командуванням М. Р. Соболева-Кузьміна, у лави якого влилося багато наших земляків.

Визволення Золотоніщини від нацистської окупації відбулося 21–29 вересня 1943 р., безпосередню участь у ньому взяли війська 3-го гвардійського Сталінградського механізованого корпусу, 23-ї, 218 і 138-ї дивізій, 662-й близькобомбардувальний авіапункт та інші формування Воронезького й Степового фронту. Золотоношу було очищено від окупантів 22 вересня 1943 р.

Учасниками війни з нацизмом стали десятки тисяч наших земляків, більше половини фронтовиків загинуло у воєнному вирі. Уродженці краю демонстрували яскраві зразки героїзму й самопожертви, десятки тисяч були нагороджені орденами й медалями. Мужність 23 уродженців краю відзначена званням Героя Радянського Союзу, а 7 стали повними лицарями ордена Слави. Людиною-легендою по праву вважають нашого земляка із села Нехайки, ушавленого льотчика-аса І. Н. Степаненка, подвиги якого в полум'яному небі відзначені двома Золотими зірками Героя.

У важкі повоєнні роки, що супроводжувалися розрухою й голодом 1946–1947 рр. жителі краю самовіддано відбудували господарську й соціально-культурну сфери. Уже наприкінці 1940-х рр. звитяжна праця ланкових П. Д. Кисіль та В. П. Зінник з Чорнобаївщини була відзначена званням Героя Соціалістичної Праці.

Від січня 1954 р. райони Золотоніщини опинилися в складі новоствореної Черкаської області. У другій половині 1950-х рр. суттєво зменшилася чисельність населених

пунктів, адже деякі з них потрапили в зону затоплення у зв'язку з будівництвом Кременчузької ГЕС. Рішенням Черкаського облвиконкому (липень 1958 р.) було знято з обліку чи об'єднано з іншими населеними пунктами понад 40 поселень краю. А результатом чергових адмінреформ 1959–1963 р. стала ліквідація Гельмязівського, Іркліївського й Шрамківського районів, які приєднали (відповідно) до Золотоніського, Чорнобаївського й Драбівського районів.

Попри труднощі й негаразди, певні зрушення спостерігалися в розвитку сільського господарства. Аграрними лідерами краю були колгоспи «Більшовик» (с. Дмитрівка), ім. Т. Шевченка (пізніше «Маяк», с. Піщане), ім. Чапаєва (с. Чапаєвка), держплемзавод (с. Коробівка), радгоспи ім. Комінтерну й «Безбородьківський» та ін.

На Золотоніщині зародився рух доярок-п'ятитисячників (надоювали уже в 1970-х по 5 тис. молока на корову), і в їхній когорті були Герої праці В. М. Левчик, Н. В. Рева (обидві – с. Дмитрівка), В. Двірна (с. Старий Коврай), М. О. Марченко (с. Благодатне), М. Д. Слюсар (с. Піщане). Далеко за межами краю линула слава про знатних механізаторів О. Т. Сологуба (с. Нова Дмитрівка), Г. С. Неруха (с. Коврай), В. К. Киву (с. Плешкані), І. Пуха (с. Демки), М. А. Собка, Ю. О. Белякова (обидва – с. Хрущівка)... На всю Україну прославилися господарства, які очолювали Герої праці Л. О. Іванищенко (с. Скородистик), М. В. Консовський (с. Привітне), К. О. Полатайло (с. Новоукраїнка).

У 1950 – 70-х рр. поживався промисловий розвиток краю. Так, у Золотоноші запрацювали м'ятний, консервний та пивний заводи, маслоробний комбінат, комбінат хлібопродуктів, швейна та парфумерна фабрика. Промисловим лідером Золотоніщини став Пальмірський цукрозавод, який випустив свою першу продукцію в 1970 р. Виробничі успіхи демонстрував і Іркліївський маслосирзавод. У Чапаєвці працював завод просочування деревини.

У другій половині 1970-х рр. краєм проліг магістральний газопровід Уренгой – Помари – Ужгород. Це уможливило газифікацію багатьох населених пунктів Золотоніщини.

В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ

На початковому етапі української незалежності край переживав великі труднощі соціально-економічного характеру. Кризові явища спостерігалися в промисловості, а відтак не витримали ударів ринкової стихії заводи «Супутник», залізобетонних конструкцій, консервний, фабрика художньої вишивки (Золотоноша). Скоротили своє виробництво РМЗ, цукрозавод, маслоробний комбінат.

Разючими були наслідки кризи в сільгоспвиробництві. За десятиріччя (від 1990 р.) виробництво зерна скоротилося в 1,2 рази, цукрових буряків – у 3, овочів – у 10, молока – удвічі, м'яса – 4, яєць – у 6,8. Поголів'я ВРХ зменшилося удвічі, свиней – у 4, птиці – у 5 разів.

У результаті реформування аграрного сектору в селі остаточно утвердилися приватно-орендні відносини й постали господарства нового типу: сільгосптовариства з обмеженою відповідальністю (СТОВ), приватні сільгосп-підприємства (ПСП), агрофірми (АФ), дочірні підприємства (ДП) тощо. Після цих змін, здолавши кризові негаразди, багато сільгосп-підприємств почали демонструвати позитивну динаміку свого розвитку.

Рік 2020 ознаменувався доволі суттєвими перетвореннями в адміністративно-територіальній історії Золотоніщини: черкаське Лівобережжя відтоді репрезентує єдиний Золотоніський район, а Драбівський і Чорнобаївський стали надбаннями історії.

Десятки золотоніщан узяли участь у подіях Помаранчевої революції 2004 р. та Революції Гідності 2013 – 2014 рр. З початком гібридної війни, яку розв'язала проти України в 2014 р. путінська Росія, а особливо після відвертого вторгнення рашистів 24 лютого 2022 р., тисячі золотоніщан стали на захист рідної землі. На жаль, у цій священній війні з ворогом загинуло й зникло безвісти багато наших земляків. Мужність понад 20 воїнів-золотоніщан відзначена

орденами, а кілька сотень – медалями та іншими відзнаками. Тисячі мешканців краю беруть активну участь у волонтерському русі, переказують кошти для зміцнення ЗСУ.

СЬОГОДЕННЯ РАЙОНУ

Провідною галуззю сьогоденного економічного життя Золотоніщини залишається сільське господарство. Нині аграрний сектор репрезентовано 389 господарствами (в т. ч. 179 фермерськими). Показники європейського рівня демонструють потужні сільгосп-підприємства: СТОВ «Агрофірма «Маяк» на чолі з Героєм України М. С. Васильченком, ПСП «Плешкані» (директорка – Л. І. Лисун), корпорація «Дніпро» (Петро, Андрій, Олексій, Григорій Душейки), СТОВ АФ «Великий Хутір» (В. А. Шинкаренко), СТОВ «АГРОКО» (І. В. Потапенко), СТОВ «Гранекс-Черкаси (Том Ван Гої) та ін.

Щодо промислової галузі, то в сьогоденні вона представлена переважно підприємствами харчової промисловості, котрі розташовані в райцентрі. Промисловим старійшиною краю є Золотоніський лікєро-горілчанний завод, а одним із флагманів виробництва по праву вважають Золотоніський маслоробний комбінат. Успішно функціонує ДП «Златодар», а ще відомим в Україні підприємством є ДП «Роял Фрут Гарден Іст». Серед підприємств лісотехнічної промисловості чільне місце належить Золотоніському лісовому господарству. На жаль, сьогодні лише в минулому часі можемо говорити про Пальмірський цукровий завод, який віднедавна вже не працює.

Златокрай має розгалужену освітню мережу, котра репрезентована Золотоніським коледжем ветеринарної медицини, двома професійними ліцеями (м. Золотоноша, с. Іркліїв), 84 загальноосвітніми закладами й 43 дошкільними установами.

На Золотоніщині нині працює 94 заклади культури, 19 колективів художньої самодіяльності носять звання «народний» чи «зразковий». Запроваджено та присуджується чотири літературні премії: імені Миколи Терещенка (в галузі художнього перекладу), Михайла Старицького, Михайла Масла, Івана Дробного.

Важливими осередками пам'яті стали Золотоніський, Благодатнівський, Великохутірський, Гельмязівський, Домантівський, Драбівський, Піщанський, Чорнобаївський краєзнавчі музеї, а також природно-історичний комплекс Григорія Сковороди (с. Коврай), літературно-меморіальний музей М. Старицького (с. Кліщинці), музей Михайла Максимовича (с. Богуславець) та «Козацькі землі України» (с. Вереміївка).

Осердям медичної галузі краю є знана на Черкащині Золотоніська багатопрофільна лікарня, де серед інших знаних медиків працює заслужений лікар України В. П. Калина та кандидатка медичних наук С. І. Луценко. Такого ж типу лікарні працюють у Чорнобаї та Драбові. Медичне обслуговування на первинному рівні забезпечують 37 лікарських амбулаторій сімейної медицини, 40 ФАПів та 56 фельдшерських пунктів.

Виконавчу владу в районі здійснює Золотоніська районна держадміністрація (голова – І. В. Тернова). Органом місцевого самоврядування, який представляє спільні інтереси територіальних громад району, є Золотоніська районна рада (голова – Б. Г. Євмина).

ЗОЛОТОНІСЬКІ ЗНАМЕНИТОСТІ

Щедра на таланти золотоніська земля виколихала багатьох відомих достойників духу, котрі зажили загальнонаціональної, а деякі з них – і світової слави. Варто підкреслити, що саме Златокрай подарував Україні людину-академію М. О. Максимовича (народився на х. Тимківщина,

нині с. Богуславець). Родом із м. Золотоноша – вчений-біохімік зі світовим іменем О. М. Бах, знаменитий індолог О. П. Баранников, а з с. Маліївка – відомий математик М. Є. Ващенко-Захарченко. Знані в Україні літературознавці – драбівчанин І. О. Дзевєрін і уродженець с. Нехайки Б. А. Деркач стали академіками НАН України і Шевченківськими лауреатами. Досі відсутня більш-менш точна статистика щодо кількості наших краян зі вченим званням професора, проте можна сказати з впевненістю, що їхній лік іде на сотні. Варто згадати й патріарха українського краєзнавства М. Ф. Пономаренка (с. Підставки), котрого по праву величали «народним академіком».

Доволі помітним є слід золотоніщан, залишений ними в українській літературі. Серед цих майстрів слова – творець романсу «Чорнії брови, карії очі» К. Д. Думитрашко (м. Золотоноша) й побратим Т. Шевченка О. О. Навроцький (с. Антипівка), поети М. О. Драй-Хмара (с. Малі Канівці), М. К. Масло і М. І. Терещенко (с. Щербинівка), драматург М. П. Старицький (с. Кліщинці) і сатирик Юхим Гедзь (О. В. Савицький, м. Золотоноша), прозаїк Іван Ле (І. Л. Мойся, с. Мойсинці) і поет К. О. Білиловський (с. Вознесенське), письменники О. П. (Оленько) Островський (м. Золотоноша) та І. С. Дробний (с. Богуславець) та ін.

Загальновідомим є факт, що саме в Золотоноші розпочала свою сценічну діяльність осяйна зірка національного театру й кіно Н. М. Ужвій. Кілька уродженців Золотоніщини стали театральними знаменитостями й титуловані високим званням «народний артист України». У їхньому числі – Шевченківський лауреат А. П. Гончар (с. Деньги), а також Ю. П. Бакум (с. Матвіївка), В. М. Дудник (с. Вознесенське), В. М. Нечипоренко (м. Золотоноша), Б. В. Романицький (с.мт Чорнобай), В. Ю. Чечот (с. Свічківка).

Помітним є і внесок наших краян у розвиток музичного мистецтва. Уже впродовж понад 20 років очолює Національну оперу народний артист України й повний лицар ордена «За заслуги» П. Я. Чуприна (м. Золотоноша).

Чарувала своїм співом пісенна зірка, Шевченківська лауреатка Д. Г. Петриненко (с. Білоусівка), лідеркою ушавленого тріо бандуристок «Дніпрянка» була народна артистка Ю. П. Гамова (с. Бубнівська Слобідка), ушавилися своєю виконавською майстерністю й бандурист С. В. Баштан та кобзар М. Д. Коваль (обидва із с. В. Хутір). Відомим хореографом став М. П. Коломієць (сміт Драбів).

Серед наших земляків є й знані в Україні та світі майстри образотворення. Насамперед слід нагадати про децо призабутого мистця високого лету, уродженця с. Кропивна І. М. Шульгу, який згинув у сталінських катівнях. Творчість кількох наших земляків відзначена високим званням народного художника України. У їхньому числі – відомий графік і монументаліст, один із творців пам'ятника Голодомору (Київ, Торонто), академік мистецтв В. Є. Перевальський (с. Бубнівська Слобідка) та відомий живописець В. О. Приходько (м. Золотоноша).

Чимало наших краян сягнули вражаючих спортивних вершин. Село Красенівка є малою Батьківщиною непереможного борця й світового рекордсмена І. М. Піддубного, а Золотоноша – міжнародного гросмейстера І. Є. Болеславського. Чемпіонські титули на Параолімпійських іграх вибороли біатлоністи Л. В. Павленко (с. Дмитрівка) і Г. В. Вовчинський (с. Білоусівка). У смт Чорнобай нині мешкає легендарний олімпійський чемпіон А. І. Хімич.

* * *

Попри нинішні негаразди й випробування, пов'язані із широкомасштабною війною путінської московії проти України, жителі Золотоніського краю не втрачають оптимізму й віри в краще прийдешнє. Вони впевнені в нашій Перемозі над рашистами й роблять усе задля її наближення!

ЮВІЛЕЙНІ ДАТИ

375 років утворення Кропивнянського та Іркліївського полків¹.

325 років від першої писемної згадки про Дмитрівку, Матвіївку.

310 років від першої писемної згадки про Мицалівку.

270 років від першої писемної згадки про Подільське.

175 років з часу надання с. Драбів статусу містечка (1848 р.).

125 років Золотоніському коледжу ветеринарної медицини Білоцерківського НАУ.

Березень–квітень – 100 років утворення Золотоніського, Драбівського, Чорнобаївського, Іркліївського, Ковалівського, Шрамківського, Вереміївського, Піщанського районів.

110 років від народження Пилипа Антоновича Шутіра – письменника (1913–1944 рр., с. Великий Хутір)

СІЧЕНЬ

01. 01. – 75 років від дня народження Олександра Григоровича Перехреста – історика, професора (1948 р., м. Золотоноша).

13. 01. – 95 років від дня народження Григорія Григоровича Судді – механізатора, Героя Соціалістичної Праці (1928–1995 рр., с. Погреби).

ЛЮТИЙ

05. 02. – 75 років від дня народження Раїси Борисівни Омелечко – краєзнавиці (1948 р., с. Придніпровське).

¹ У цьому інформаційному блоці подано ювілеї в межах 2023 р. без конкретних дат.

11. 02. – 105 років від дня народження Михайла Кирилловича Масла – поета, члена Національної спілки письменників України (1918–1984 рр., с. Ковалівка).

22 (09). 02.² – 115 років від дня народження Федори Максимівни Безуглої – свинарки, Героя Соціалістичної Праці (1908–1967 рр., с. Бирлівка).

24 (11). 02. – 120 років від дня народження Федора Івановича Лаврова – фольклориста, дослідника кобзарства (1903–1980 рр., с. Вереміївка).

БЕРЕЗЕНЬ

02. 03. – 125 років від дня народження Лідії Марківни Даченко – театральної художниці (1898 – ? рр., м. Золотоноша).

10. 03. – 40 років відкриття літературно-меморіального музею М. П. Старицького (1983 р., с. Кліщинці).

22 (10). 03. – 140 років від дня народження Кіндрата Сергійовича Сакуна, архімандрита Кроніда – церковного діяча, архімандрита, намісника Києво-Печерської Лаври в 1944–1953 рр. (1883–1954 рр., смт Драбів).

КВІТЕНЬ

22 (10). 04. – 200 років від дня народження Костянтина Максимовича Сементовського – українського етнографа, фольклориста, літературного критика (1828–1902 рр., с. Семеногірка (Іркліїв)).

ТРАВЕНЬ

15 (28). 05. – 120 років від дня народження Праведниці народів світу Олександри Максимівни Шулежко (1903 – 1994 рр., с. Михайлівка).

² У дужках подано дату за старим літочисленням.

28. 05. – 50 років відкриття Літературного музею Г. С. Сковороди (1973 р., с. Коврай).

ЧЕРВЕНЬ

01. 06 (19. 05). – 115 років від дня народження Івана Онукійовича Виргана – поета-прозаїка, укладача фразеологічного словника української мови (1908–1975 рр., с. Матвіївка (Кліщинці)).³

03. 06. – 100 років від дня народження Пустовіт Олени Степанівни, майстрині взуттєвої промисловості, Героя праці (1923 – ?⁴ рр., с. Підставки).

05. 06. – 100 років від дня народження Михайла Петровича Пшиченка – поета й краєзнавця (1923–1998 рр., с. Шабельники Чигиринського району – м. Золотоноша).

13. 06. – 85 років від дня народження Василя Євдокимовича Перевальського – народного художника України, академіка мистецтв (1938 р., с. Бубнів (Бубнівська Слобідка)).

13–14. 06 – 385 років від часу Жовнинська битви українських повстанців під проводом Якова Острянина та Дмитра Гуні проти польського поневолення. (1638 р.)

ЛИПЕНЬ

07. 07. – 100 років від дня народження Марії Василівни Здоровець – свинарки, Героя Соціалістичної Праці (1923 – 1994 рр., с. Безбородьки).

20. (08) 07. – 145 років від дня народження Іллі Максимовича Шульги – художника, жертви сталінських репресій (1878 – 1938 рр., с. Кропивна).

20. 07. – 95 років від дня народження Юрія Петровича Антипчука – вченого-ветеринара, професора (1928 р., Золотоноша).

³ У дужках подано сучасну назву населеного пункту.

⁴ Рік смерті встановити не вдалося.

21. 07. – 85 років від дня народження В'ячеслава Івановича Васяновича – живописця й плакатиста (1938–2017 рр., с. Гельмязів).

23. 08. – 95 років від дня народження Володимира Федоровича Зубенка – вченого-агронома, академіка УААН (1928–2007 рр., с. Павлівщина).

24 (12). 07. – 140 років від дня народження Михайла Івановича Білінського, міністра морських справ, міністра внутрішніх справ УНР, контр-адмірала (1883–1921 рр., смт Драбів).

24. 07. – 75 років від дня народження Петра Яковича Чуприни – народного артиста України, генерального директора Національної опери (1948 р., м. Золотоноша).

СЕРПЕНЬ

04. 08 (22. 07). – 115 років від дня народження Івана Івановича Черінька – художника, заслуженого діяча мистецтв Туркменії (1908 – 1948 рр., с. Деньги).

05. 08 (23. 07). – 110 років від дня народження Бориса Яковича Скитиби – військовика, Героя Радянського Союзу (1913 – 1976 рр., с. Хрестителево).

05. 08. – 30 років з дня смерті Дмитра Митрофановича Гринця, художника-графіка (1905–1993 рр., м. Золотоноша).

9.08 (28. 07). – 200 років від дня народження Олександра Олександровича Навроцького – поета, перекладача, соратника Т. Шевченка (1823 – 1892 рр., с. Антипівка).

22 (09). 08. – 110 років від дня народження Іллі Григоровича Чорного – військовика, Героя Радянського Союзу (1913 – 1989 рр., прож. у с. Гельмязів)

ВЕРЕСЕНЬ

07. 09. – 105 років від дня народження Якова Борисовича Файнберга – вченого-фізика, академіка, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки (1918–2005 рр., м. Золотоноша).

08. 09. – 125 років від дня народження Наталії Михайлівни Ужвій – української актриси, сценічна діяльність якої розпочалася в м. Золотоноша (1898–1986 рр., прож. в с. Михайлівка).

13. (01). 09. – 125 років від дня народження поета й перекладача Терещенка Миколи Івановича (1898–1966 рр., с. Щербинівка).

17. 10. – 60 років від дня народження Тамари Миколаївни Качали – вченої-економістки, професорки (1963 р., м. Золотоноша).

19–29. 09 – 80 років визволення поселень Золотоніщини від нацистської окупації.

22. 09. – 80 років вигнання німецьких окупантів з м. Золотоноша, день партизанської слави.

25. 09. – 80 років від дня героїчної смерті Василя Федоровича Педька – військовика, Героя Радянського Союзу (1920–1943 рр., с. Коврай).

ЖОВТЕНЬ

09. 10. – 45 років від дня смерті Івана Ле (Мойсі) – українського письменника (1895–1978 рр., с. Мойсинці (Придніпровське).

19. 10. – 65 років від дня смерті Костянтина Федоровича Кушніра-Марченка, краєзнавця, священнослужителя (1877–1958 рр., с. Мойсинці (Придніпровське).

ЛИСТОПАД

02. 11. – 210 років від дня смерті Дмитра Петровича Невіровського – генерала-лейтенанта, полководця війни

1812 р. з наполеонівською Францією (1771–1813 рр., с. Прохорівка).

03. 11. – 140 років від часу відкриття у Драбові Міністерського двокласного училища (1883 р., ювілей школи).

04. 11. (23.10). – 290 років від дня народження Хоми Трохимовича Тихорського – вченого-лікаря (1733–1814 рр., с. Домантів).

12. 11 (31.10). – 140 років від дня народження Михайла Олександровича Злобинця (Домонтовича), культурно-громадського діяча, поета й бандуриста (1883–1937 рр., м. Золотоноша).

21. 11. – 75 років від дня народження Михайла Дмитровича Коваля – кобзаря, заслуженого працівника культури України (1948 р., с. Великий Хутір).

22 (10). 11. – 150 років від дня смерті Михайла Олександровича Максимовича – вченого-енциклопедиста, друга Т. Шевченка (1804–1873 рр., х. Тимківщина (Богуславець)).

27. 11. – 100 років від дня народження Івана Миколайовича Шмиги – військовика, Героя Радянського Союзу (1923–1984 рр., смт Чорнобай)

ГРУДЕНЬ

02. 12. (20. 11). – 170 років від дня народження Григорія Костянтиновича Ходоровського, піаніста й композитора, автора «Української рапсодії» (1853–1927 рр., с. Кохнівка (Свічківка)).

02. 12 (20. 11). – 135 років з дня народження Миколи Олександровича Янчевського, полковника Армії УНР (1888 – ? рр., м. Золотоноша).

10. 12. – 170 років від дня народження Степана Володимировича Лукашевича – державного й громадського діяча, голови Золотоніської земської управи (1853–1934 рр., с. Мехедівка).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бушин М. І. Черкаський край в особах. 1941–2001. Драбівщина / М. І. Бушин, А. І. Лисенко. – Черкаси : Відлуння-Плюс, 2003. – 316 с.
2. Бушин М. І. Черкаський край в особах. 1941 – 2001. Золотоніщина / М. І. Бушин, Ю. Ю. Ілляшенко. – Черкаси : Відлуння-Плюс, 2003. – 336 с.
3. Бушин М. І. Черкаський край в особах. 1941 – 2001. Місто Золотоноша / М. І. Бушин, Ю. Ю. Ілляшенко. – Черкаси : Відлуння-Плюс, 2003. – 208 с.
4. Голиш Г. М. Пером публіциста : вибрані нариси, статті, інтерв'ю / Г. М. Голиш. – Черкаси : Вертикаль, 2019. – 388 с. : фото.
5. Голиш Г. М. Подорож Златокраєм: нарис історії Золотоніщини та її поселень від давнини до сьогодення : 2-ге вид., випр. і доп. / Г. М. Голиш, Л. Г. Лисиця. – Черкаси : Вертикаль, 2018. – 580 с. : іл., фото.
6. Знатні люди Драбівщини / упоряд. Харченко М. С. – Драбів : [Б. в.], 2005. – 352 с.
7. Козоріз В. П. Драбів і Драбівщина: нариси з історії рідного краю / В. П. Козоріз. – Черкаси : Вертикаль. 2019. – 564 с. : іл. фото.
8. Приліпко М. Чорнобаївщина. Велична історія рідного краю (від найдавніших часів до сьогодення) / М. Приліпко. – Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2008. – 538 с.

Інформаційне видання

Голиш Григорій Михайлович (авт.-упоряд.)

**КРАЄЗНАВЧИЙ КАЛЕНДАР
ЗОЛОТОНІЩИНИ: ЮВІЛЕЇ. 2023 РІК**

<i>Комп'ютерний набір, редагування</i>	Г. М. Голиш
<i>Оригінал-макет</i>	С. Г. Кандич
<i>Технічний редактор,</i>	
<i>дизайн обкладинки</i>	С. А. Кандич
<i>Коректор</i>	Л. О. Макаренко

Здано до набору 01.04.2023. Підписано до друку 25.05.2023.
Формат 60х90/16. Друк офс. Папір офс.
Гарнітура Petersburg C.
Обл. вид. арк. 1,25. Умов. друк. арк. 1,94.
Зам. №25. Наклад 100 прим.

“Вертикаль”

Видавець та виготівник ФОП Кандич С. Г.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК №1335 від 23.04.2003 р.
18000, м. Черкаси, вул. Б. Вишневецького, 2, оф. 9
тел. 067-292-21-83
E-mail: vertical2003@ukr.net

Друк ФОП Кандич С. Г.

18000, м. Черкаси, вул. Б. Вишневецького, 2, оф. 9
тел. 067-292-21-83
E-mail: vertical2003@ukr.net